

luyden' tot een goed georganiseerde, invloedrijke zuil met eigen scholen, een eigen partij en een eigen kerk. Ook de natuurwetenschap, en in het bijzonder de natuurkunde die in dit boek centraal staat, had grote veranderingen doorgemaakt. Deze ontwikkelingen vormen het onderwerp van dit eerste hoofdstuk.

## 22 HET CALVINISME VAN ABRAHAM KUYPER: CONTEXT EN STREVEN

De negentiende eeuw wordt gekenmerkt door een sterk geloof in de vooruitgang. Dit geloof werd gevoed door de snelle ontwikkelingen in wetenschap en techniek en de daarmee samenhangende industrialisatie. De opmerkelijke successen van de natuurwetenschap gaven de tijdgenoot het idee dat men via de wetenschap alles over de werkelijkheid te weten kon komen en er ontstond een groot vertrouwen in het natuurwetenschappelijk denken. Vooral in de tweede helft van de negentiende eeuw leidde dit tot de gedachte dat alle aspecten van de werkelijkheid vanuit de wetenschap konden worden verklaard en aan de wetenschappelijke methode het alleenrecht op kennis en zekerheid moest worden toegekend. In deze positivistische wereldbeschouwing was geen ruimte meer voor metafysische of bovennatuurlijke waarheden.

De invloed van dit denken groeide gestaag en zou ook gevolgen hebben voor de levensbeschouwing en de godsdienst, die in de negentiende eeuw een belangrijke rol speelden in de samenleving. In Nederland behoorde een meerderheid van 60% van de bevolking bij een van de protestantse kerken, een aanzienlijke minderheid van 38% tot de rooms-katholieke kerk en onkerkelijkheid kwam nauwelijks voor. Aan de universiteiten zochten de protestantse theologen naar een eigentijdse doordenking van de geloofsinhoud die aansloot bij de moderne cultuur. De aanhangers van deze 'moderne theologie' oriënteerden zich sterk op resultaten en methoden van de natuurwetenschap. Later ontstond als reactie daarop ook de ethische theologie, die het geloof vooral in verband bracht met het zedelijke handelen van de mens.<sup>1</sup>

Een aanzienlijk deel van het protestantse kerkvolk, zowel in de Hervormde Kerk als binnen de verschillende afgescheiden kerken, stond veel kritischer tegenover de cultuur dan de moderne theologen. Deze